

Første nordmann som overvintrar på Sydpolen?

Norske og amerikanske aviser har, med ein større artikkel i «Los Angeles Times» som kjelde, skrive om Bergensstudenten Erik Synstad, som skal overvintrare på Sydpolen for å drive geofysiske målingar. Han skal arbeide i eit forskarteam på 20 personar frå 12 forskjellige nasjonar. Det var 300 søkjarar til jobben. Skulle nokon ha lyst til å følgje Synstads eksempel kan vi opplyse at leiaren for prosjektet er på leit etter etterfølgjarar, som skal starte trening for overvintring i mars. Han tar gjerne mot søknader frå menn mellom 20 og 30, «who have even dispositions and have a bit of explorer's blood in them».. Dertil bør søkjarane kunne tåle kulde og ha litt vitenskapleg og elektronisk bakgrunn.

Kopi av artikkelen i redaksjonen.

Krise i examen philosophicum

I. *Undervisningen til examen philosophicum.*

I en årrekke har Filosofisk institutt kjempet en flerfrontskamp for å vinne bukt med de problemene som undervisningsbyrdene i forbindelse med examen philosophicum påfører instituttet. For det første har det lenge vært innlysende at denne eksamensberettigelse i høy grad var avhengig av at instituttet kunne finne frem til undervisningsformer som gjorde undervisningen meningsfull og levende for studentene. Det tradisjonelle opplegget med nøyaktig samme pensum for alle universitetsøkende studenter hadde overlevet seg selv. En fornyelse var påkrevet. Instituttet imøtekom dette kravet ved å utvikle nye arbeidsformer og differensiere undervisningstilbudet slik at både filosofi og logikk så langt det var mulig ble tilpasset det studium som senere ville stå sentralt for den enkelte. De nye arbeidsformene tvang seg frem dels som et resultat av den akutte mangel på faglig kvalifiserte lærerkrefter som oppstod da studenttilstrømningen økte i et langt større tempo enn forutsett; dels var de et ledd i forsøket på å fornye selve det universitetsforberedende studiet.

I store trekk har instituttets undervisningsopplegg for examen philosophicum den følgende struktur. Det totale antall undervisningskrevende studenter deles opp i hovedgrupper som ikke må inneholde mer enn 200. Gruppetilhørighet bestemmes av det senere fagstudiet. Således går medisinene for seg, psykologer og samfunnsvitere for seg, osv. Hver hovedgruppe tildeles en hovedforeleser i hver av de tre disiplinene (filosofi, logikk og psykologi). Når det gjelder filosofi og psykologi inndeles hovedgruppen videre

i to undergrupper som kalles eksaminatoria. Den undervisningen som blir gitt her tar sikte på å formidle et minimum av problemorientert holdning hos studentene ved å gå litt i dybden omkring de emnene som hovedforeleseren allerede har berørt og ved å etablere problemutdypende dialoger mellom lærer og student. Det siste er det viktigste, men også langt det vanskeligste. Å beherske eksaminatorieformen krever betydelig faglig innsikt kombinert med menneskelig åpenhet. Logikkundervisningen trenger spesialbehandling. For bare i forbindelse med oppgaveløsning er det mulig å undervise faglig forsvarlig i denne disiplinen. Det stoff som her formidles synes å være mest fremmed for de nye studentene. Da en lærer umulig kan overkomme å rette 200 besvarelser ukentlig, har instituttet løst denne vanskeligheten ved å dele logikkgruppen i tyve undergrupper (kollokvier) med maksimum ti deltakere i hver som kommer sammen to timer hver uke for å løse en arbeidsoppgave i fellesskap. Besvarelsene leveres så til hovedforeleseren som retter dem før neste ukes forelesning hvor de i første time blir gjennomgått og siden utlevert til gruppene til gjennomsyn.

Så meget om den faglige differensiering og undervisningsformene til examen philosophicum. Instituttet utfordres allikevel grundig også av andre aspekter ved examen philosophicum. For de offisielle prognosene for universitetets totale studenttilgang overskrides i betydelig grad hvert eneste år. Følgen er en permanent krisetilstand hvert høstsemester når ca. 3/4 av den «uventet» store studentmassen innfinner seg for å ta sin examen philosophicum.

For det tredje har det ennå ikke lyktes instituttet å formidle til de ansvarlige organer en tilstrekkelig sterk erkjennelse av Filosofisk institutts reelle størrelsesorden. Bare til examen philosophicum arbeider instituttet med et antall studenter som kunne kvalifisere det til et fakultet for seg selv. I 1969 har f.eks. instituttet ansvaret for undervisningen av ca. 1850 studenter. Her er filialundervisningen inkludert.

De nevnte forhold har tvunget instituttet til forholdsvis detaljert å analysere undervisningsbehovet til examen philosophicum for den kommende fireårsperioden og det behov for faglig kvalifiserte lærerkrefter som denne undervisningen fører med seg. Fakultetssekretær Skreden har i denne anledning vennligst bistått oss med en prognose over studenttilgangen i de nærmeste år for Universitetet i Bergen. Prognosen bygger på antall *oppmeldte* studenter til examen philosophicum. For året 1969 viser den 1520 studenter totalt. Som nevnt har instituttet pr. idag oversikt over ca. 1850 kursanmeldte, eller hva vi i det følgende vil kalle *undervisningskrevende* studenter totalt for 1969. Da det erfaringsmessig alltid er et

betydelig misforhold mellom prognose og realitet i instituttets disfavør, har vi gjort en beregning over antallet undervisningskrevende studenter i den kommende fire-årsperioden ved å bruke Skredens tall

samtidig som vi legger til de ca. 300 som prognosen for 1969 kom til kort med. Dette tillegget holdes konstant for de følgende år. Det er snarere for lite enn for meget. Vi har da fått frem de følgende tall:

År	Oppmeldte ex. phil., total pr. år	Totalt ant. undervisningskr. stud. pr. år	Totalt ant. undervisningskr. stud. pr. år ved filial	Totalt ant. undervisningskr. stud. pr. år ved Univ. i Bergen		Tilsammen
				V.	H.	
1969.....	1520	1850	650	300	900	1200
1970.....	1650	1950	650	325	975	1300
1971.....	1720	2020	650	342	1028	1370
1972.....	1810	2110	650	365	1095	1460
1973.....	1900	2200	650	387	1163	1550
1974.....	1965	2265	650	404	1211	1615

Tallet 900 for høsten 1969 er altså ikke en prognostisk fiksjon, men en undervisningsrealitet for instituttet. Da omtrent hele den ikke-antesiperte studentøkningen fordeler seg på de tre gruppene samfunnsvitere, jus og filologer mens medisinere og realister er stabile fra år til annet, ville dette for vårt differensierte opplegg føre til at vi måtte opprette to grupper for samfunnsvitere såvel som for filologer. Men da hele Vestlandet er bunnskrapt for faglig kvalifiserte lærere, har instituttet ikke kunnet make å følge opp studenteksplosjonen i undervisningsopplegget. Man må i innværende semester nøye seg med

en nødløsning hvor samfunnsvitere og filologer går sammen i en gruppe og følgelig får den samme undervisning. Dette er, håper vi, et midlertidig tilbakeskritt relativt til det vi i de senere år har kunnet tilby studentene av undervisning til examen philosophicum

Lærerbehovet for examen philosophicum 1970—1974.

På grunnlag av vår prognose for antall undervisningskrevende studenter kan man forutsi følgende behov for hovedgrupper i undervisningen til examen philosophicum:

UTGANGSSTATUS			PROGNOSE					
	H. 1967	H. 1968	H. 1969	H. 1970	H. 1971	H. 1972	H. 1973	H. 1974
Antall hovedgrupper:	3	4	5	6	6(7)	8—9	9	9

Høsten 1967 var antallet hovedgrupper 3, høsten 1968 var det 4, i høst er det 5 og skulle ha vært 6. På to år foreligger altså en reell økning på 100%. Allerede i 1972 må vi være forberedt på at kategorien jus/samfunnsvitere må fordeles på tre hovedgrupper; det samme gjelder filologene. Senest i 1973 vil sannsynligvis også realistgruppen måtte deles. Dermed vil summen av grupper i 1973 komme opp i ni (9).

Behovet for lærere til å dekke undervisningen til examen philosophicum kan nå beregnes på grunnlag av prognosen over antallet hovedgrupper. Hver hovedgruppe krever nemlig ialt 10 forelesningstimer og 1/2 hjelpelærerstilling. (Denne utregningen baseres på følgende antakelser: For hver hovedgruppe skal det gis en forelesningsserie i filosofihistorie, en forelesningsserie i logikk, to eksaminatorieserier og 20 kollokvieserier. Hver kollokvieserie krever en hjelpelærerstilling i et semester = 1/2 hjelpelærerstilling. Eksaminatorieundervisningen er som nevnt faglig meget krevende og bør normalt ikke overlates til

undervisningsassistenter (hovedfagsstudenter). Forelesningsserien i filosofihistorie krever derfor ialt 6 timer (2t. forelesninger + 2 ganger 2 eksaminatorietimer) som må pålegges lærere med minst lektor-kompetanse. Logikkserien krever 2 t. forelesninger samt ukentlig retting av tyve besvarelser fra kollokviene. Rettingen er tidrovende og krever betydelig faglig/pedagogisk innsikt. Filosofisk institutt foreslår derfor at den settes lik to (2) forelesningstimer, noe som selvfølgelig må vurderes og eventuelt godtas av Kollegiet. Vårt forslag baserer seg utelukkende på faglig grunnlag.)

Hvis man under disse forutsetningene regner med at en lektorstilling har 10 timer ukentlig undervisningsplikt, krever hver hovedgruppe i examen philosophicum-undervisningen én lektorstilling. Fra et faglig synspunkt er det lite ønskelig å pålegge en lektor mer enn 6 examen philosophicum-undervisningstimer i uken. Uten kontinuerlig og aktivt å delta i den regulære forsknings- og undervisnings-

aktivitet vil ikke lærerne kunne holde det høye faglige nivå som hittil har vært tilstrebt og som har vist seg å gi usedvanlig gode resultater. Dessuten krever det differensierte opplegget en uvanlig stor forberedelsesinnsats siden de fleste forelesningene holdes uten støtte i egnete lærebøker. Ser vi bort fra hjelpelærerinnsetsen i logikk, krever de 5 opprettede hovedgrupper i inneværende semester 50 forelesningstimer under de gitte forutsetninger. Filosofisk institutt har alltid fulgt det prinsipp at alle dets ansatte skal delta i undervisningen til examen philosophicum. Instituttets to hovedstillinger, en professor og en dosent, vil da kunne bidra maksimalt med fire forelesningstimer hver. Da står det 42 timer til rest. Med 6 timer på hver utgjør dette 7 lektorstillinger. Instituttet har for tiden bare 4. Dette gir en manko på 3 lektorstillinger. Tar vi i betraktning at den femte av høstens grupper bare er en nødløsning som etter vårt differensierte opplegg skulle ha vært to, blir instituttets akutte nød-situasjon klar. Det mangler faktisk 4 mellomstillinger for å kunne gjennomføre undervisningen til examen philosophicum på en tilfredsstillende måte. I tillegg til undervisningsforpliktelsene kommer det forhold at administrasjonen av examen philosophicum har utviklet seg til en heldagsjobb. I denne anledning er det ikke til å unngå at instituttet føler et sterkt behov for en amanuensisstilling som det administrative arbeid med examen philosophicum kan henføres under.

Ser vi fremover i den kommende fire-årsperiode, viser vår prognose over nødvendige gruppeutvidelser at vi i 1971 vil trenge enda et lektorat; i 1972 to nye lektorater og nok et i 1973 for å kunne gi en faglig tilfredsstillende undervisning av den studentmasse som da vil foreligge.

For å klare brasene i inneværende semester har instituttet sett seg nødsaget til å legge ned en betraktelig del av den ordinære instituttvirksomhet. Således blir det overhodet ikke gitt undervisning i logikk — et fagområde som alene er omtrent like stort som filosofien selv. Mangelen på logikkundervisning på grunnfagsplanet har den meget uheldige følge for undervisningen til examen philosophicum på lengre sikt at siden det ikke lenger utdannes folk med logikk som fag, vil instituttet om et år eller så stå uten kvalifiserte undervisningsassistenter i logikk. Og da truer hele opplegget til examen philosophicum med å bryte sammen.

Direkte forankret i undervisningsbyrdene til examen philosophicum ser altså instituttets samlede lærerbehov slik ut:

- 1970 1 logikk-lektorat (forøvrig allerede inkludert i budsjettet for 1970).
- 4 lektorater i filosofi (tidligere ikke anført i noe budsjett).

1 amanuensisstilling (heller ikke anført tidligere).

1971 1 lektorat i filosofi.

1972 2 lektorat i filosofi.

1973 1 lektorat i filosofi.

Tilsammen 9 lektorat og en amanuensis i perioden 1970–1974. Av disse stillingene er én, logikk-lektoratet, allerede inkludert i Det historisk-filosofiske fakultets budsjett for 1970, og ytterligere én stilling kan beregnes å rømmes innenfor rammen av det ordinære fakultetsbudsjett, for perioden 1971–1974.

I denne katastrofepregete situasjon tillater derfor Filosofisk institutt seg å foreslå at det opprettes et eget budsjett for examen philosophicum. For 1970 må det ekstraordinært bevilges 1 amanuensisstilling og 4 lektorater over dette budsjettet (6 hvis ikke logikk-lektoratet innvilges ordinært). For fire-årsperioden 1971–1974 må det foreslåtte examen philosophicum-budsjettet kunne romme ytterligere fire lektorater.

I disse beregningene er det ikke tatt hensyn til instituttets øvrige undervisning og virksomhet. Den forventes dekket av det ordinære budsjett som i kommende fire-årsperiode i 5% rammen gir plass for en hovedstilling og en mellomstilling; 8% rammen rommer nok en mellomstilling. Trekket disse stillingene inn i det anførte regnestykket for examen philosophicum, kan instituttet regne med ca. ti (10) forelesningstimer som frigjøres for examen philosophicum. Det tilsvarer ett lektorat (en hovedgruppe). Igjen står det 8 lektorater og en amanuensisstilling som instituttet må finne dekning for.

Omregnet i penger kan dette synes å være en urimelig stor investering i examen philosophicum. I den forbindelse er det verd å nevne at Instituttets innsats på denne undervisningsfronten for det første har vist seg å gi usedvanlig gode resultater, og for det annet faktisk er en usedvanlig rimelig form for akademisk undervisning også fra et økonomisk synspunkt. Strykeprosenten er bare det halve av det den er i Oslo. Gjør man et overslag over den samfunnsøkonomiske gevinst det betyr, blir det uten videre klart at investeringer i examen philosophicum er lønnsomme investeringer.

Kjell S. Johannessen og Tore Nordenstam

Juridisk seksjon

Som det tidlegare har gått fram av dagspressa er det stor tilstrøyming til det juridiske studium ved Universitetet i Bergen. Universitetslektor Sverre Tønnesen kan opplyse at i følge kartoteket ved Den juridiske seksjon er det påmeldt 150 1. avdelingsstudentar, 30 til 2. avdeling og 16 til 3. avdeling, tilsammen 196 studentar.

Tønnesen understrekar at desse tala gjeld studentar som har vendt seg til seksjonen for å gå på kurs/førelingar. Det kan godt hende det er fleire som studerer jus, men som berre følgjer dei opne førelingane.